

TARTU ÜLIKOOL

Sporditeaduste ja füsioteraapia instituut

Leila Merilo

**Hindamine kehalises kasvatuses kolme Tartu põhikooli õpilaste
vaates**

**Assessment in physical education from the perspective of students from
three Tartu basic school**

Magistritöö

Kehalise kasvatus ja spordi õppekava

Juhendaja: M. Pihu

Kehalise kasvatus didaktika lektor, PhD

Tartu, 2019

SISUKORD

TÖÖ LÜHIÜLEVAADE	4
ABSTRACT	5
1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE	6
1.1. Hindamine kehalises kasvatuses	6
1.2. Erinevad hindamise võimalused	8
1.2.1. Kujundav hindamine	10
1.2.2. Autentne hindamine	10
1.2.3. Õppimist toetav hindamine ning õppeprotsessi hindamine	11
2. TÖÖ EESMÄRK JA ÜLESANDED	12
3. METOODIKA.....	13
3.1. Fookusgrupi intervjuu	13
3.1.1. Fookusgrupi intervjuu läbi viimine	13
3.1.2. Vaatlusalused	13
3.1.3. Fookusgrupi intervjuu korraldus.....	13
3.1.4. Fookusgruppide õhkkond ning käsitletud teemad	14
3.2. Küsimustik.....	15
3.2.1. Vaatlusalused ja uuringu korraldus	15
4. TÖÖ TULEMUSED	17
4.1. Fookusgrupi intervjuu tulemused	17
4.1.1. Hindamise eesmärk õpilase vaatest	17
4.1.2. Hindamisega seotud tunded.....	17
4.1.3. Mida on õpilased kehalise kasvatus tunnis õppinud ning mille eest on õpilased hindeid saanud	18
4.1.4. Hindamise prioriteedid	20
4.1.5. Õpetaja poolne tagasiside	22
4.1.6. Enesehindamine ja vastastikune hindamine	22
4.1.7. Hindamise seos arengu ning motivatsiooniga	23
4.1.8. Kehalise kasvatus tunni meeldivus	25
4.2. Küsimustiku tulemused.....	25
4.2.1. Üldandmed	25
4.2.2. Mille eest saavad õpilased hindeid?	26

4.2.3.	Mille eest on õpilasele oluline hindeid saada?	26
4.2.4.	Enesehindamine ja vastastikune hindamine	27
4.2.5.	Teadmiste kontroll	27
4.2.6.	Kuidas on õpilane tajunud hindamise mõju	27
5.	ARUTELU	29
6.	JÄRELDUSED	33
7.	KASUTATUD KIRJANDUS.....	34
	LISAD.....	38
	Lisa 1. Fookusgrupi intervjuu küsimused	38
	Lisa 2. Kvantitatiivse uuringu statistika	40

TÖÖ LÜHIÜLEVAADE

Eesmärk: Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli selgitada põhikooli õpilaste arvamused hindamisest kehalises kasvatuses. Lähtuvalt eesmärgist püstitati järgmised ülesanded: 1) selgitada hindamise eesmärk, hindamisega seotud tunded ja hinnatavad elemendid kehalises kasvatuses õpilase vaates; 2) selgitada elemendid, mida õpilased peavad oluliseks, et kehalises kasvatuses hinnatakse ja mida õpetajad realselt hindavad; 3) selgitada, kuidas tajuvad õpilased õppeprotsessis õpetajapoolset tagasisidet, enesehindamise rolli ning hindamise ja motivatsiooni seost; 4) selgitada välja kasutatavad hindamismeetodid kehalises kasvatuses õpilase vaates.

Metoodika: Uurimustöö metoodika on kombineeritud fookusgrupi intervjuust ja küsimustikust. Fookusgrupi intervjuudes osales 32 õpilast kuuendast ning kaheksandast klassist kahest Tartu linna koolist, kellest 50% olid tüdrukud ja 50% poisid. Intervjuu digisalvestus transkribeeriti, analüüsiti ning selle põhjal koostati küsimustik. Küsimustikule vastas 263 kuuenda kuni üheksanda klassi õpilast vanuses 12-16 kolmest Tartu linna koolist.

Tulemused: Õpilaste arvates on kehalises kasvatuses peamine hindamise eesmärk teada saada, kui hästi õpilane midagi teeb. Hindamine kehalises kasvatuses tekitab õpilastes nii positiivseid kui ka negatiivseid tundeid. Õpilased peavad oluliseks, et kehalises kasvatuses hinnataks pingutust, tunnis osalemise aktiivsust ja eelmise tulemuse parandamist. Nad leiavad, et peamiselt saavad nad hindeid tunnis osalemise aktiivsuse, pingutuse ja eelmise tulemuse parandamise eest. Õpilased saavad tunnis üldist positiivset tagasisidet ja peavad oluliseks individuaalset spetsiifilist tagasisidet. Osad õpilastest toovad välja, et hindamine motiveerib neid kehalises kasvatuses, kuid teised toovad välja, et hinded ei motiveeri. Õpilaste arvates kasutatakse hindamismeetoditena kehalises kasvatuses eneseanalüüsi, üksteise vaatlemist ja tagasiside andmist vähe.

Kokkuvõte: Uuringu tulemused andsid olulist infot hindamise kohta õpilase vaatest. Kuna hindamisel on oluline roll koolisüsteemis, on oluline teada, kuidas see õpilast mõjutab ning mida õpilased sellest ootavad.

Märksõnad: hindamine, kehaline kasvatus, alternatiivsed hindamismeetodid, tagasiside

ABSTRACT

Aim: The aim of this Master's thesis was to find out students' perspective of assessment in physical education. Based on the aim, the following tasks were made: 1) to find out the purpose and the feelings of assessment from students' perspective, also to find out what is being assessed; 2) to explain the factors what students consider important in assessment and what do teachers assess; 3) to find out how do pupils perceive teachers' feedback, self-assessment and relationship between assessment and motivation in the learning process; 4) to explain the assessment methods used in physical education classes perceived by students.

Methods: Research methodology is combined with focus group interviews and questionnaire. In the focus group interviews, 32 students from sixth and eighth grades participated from two schools in Tartu, 50% of whom were girls and 50% boys. Interviews' digital recording was transcribed, analyzed and a questionnaire was composed on this basis. 263 students from grade six to nine aged 12-16 from three schools in Tartu replied to the questionnaire.

Results: Students mainly think that the purpose of assessment in physical education is to know how well a student does something. Evaluation in physical education creates both positive and negative feelings in students. Pupils consider it important that effort, participation and improvement of the previous results are assessed in physical education. They found that they mainly get grades for active participation in the class, effort and improvement of the previous results. In general, pupils receive general positive feedback and feel that individual specific feedback is important. Some of the students point out that the assessment motivates them in physical education, but others think that grades do not motivate. Pupils think that self-assessment and peer assessment are less used as assessment methods in physical education.

Conclusions: The results of the study provided important information about the pupils' perceptions of assessment. Since assessment plays an important role in the school system, it is important to know how it affects the pupil and what the students expect.

Keywords: assessment, physical education, alternative assessment methods, feedback

1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE

1.1. Hindamine kehalises kasvatuses

Kehalise kasvatus hindamise problemaatilisusele Eesti koolisüsteemis viitavad mitmed Eestis läbi viidud uuringud. Eesti Kehalise Kasvatuse Liidu poolt 2004. aastal läbi viidud uuringus selgus, et õpetajad soovivad hinnata hindamiskriteeriumide ja normide järgi (EKKL, 2004). Ka 2008. aasta uuringust tuli välja, et õpetajad tahavad kindlaid hindamiskriteeriumeid ning vabastatud õpilaste hindamist mitterumbriliselt (Raudsepp et al. 2008) Ühtsete hindamisnormide ja –kriteeriumide puudumine tuli välja ka Jalaka magistriltööst (2011). Uuringust selgus, et õpetajad tunnevad puudust objektiivsetest hindamiskriteeriumitest (Jalakas, 2011). Hindamise problemaatilisuse kehalises kasvatuses läbi aastakümnete toovad välja ka rahvusvahelised uuringud (Lopez-Pastor et al. 2012).

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi on hindamise eesmärgiks õpilase arengu toetamine; tagasiside andmine õpeedukuse kohta; sihikindla õppimise innustamine ja suunamine; õpilase enesehinnangu kujunemise suunamine; õpilase edasise haridustee valiku suunamine ja toetamine; õpetaja tegevuse suunamine õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel; aluse andmine õpilase järgmisse klassi üleviimiseks ja kooli lõpetamise otsuse tegemiseks (RT I, 2010). Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus toob välja, et õpilase hindamisel I ja II kooliastmel võib kasutada kirjeldavat sõnalist hinnangut, millel puudub arvuline võrdväärus. Kirjeldavate sõnaliste hinnangute kasutamine koolis sätestatakse kooli õppekavas, kuid jooksva õppeaasta sõnalised hinnangud tuleb hiljemalt II kooliastme lõpul teisendada hindekskaalasse (RT I, 2010).

Kirjeldav sõnaline hinnang on alternatiivne hindamismeetod eristavale (numbrilisele/tähelisele) hindamisele, mis toetab õpilast õppe käigus ning ei ole seotud traditsioonilise testimisega (Lopez-Pastor et al. 2012). Alternatiivse hindamismeetodi alla kuulub ka kujundav hindamine (*formative assessment*), mida Eestis järjest enam kasutatakse.

Kujundav hindamine on kogu õppeprotsessi organiseerimine nii, et see algab ühisest eesmärgipüstitusest, kaasab igapäevase suhtluskultuuri ja erinevad info kogumise ja tagasisideandamise võimalused. Erinevate maade uuringute tulemused ja kogemused toovad välja, et kui kujundav hindamine toimub teadlikult ja süsteemselt, on sellest õppijatele oluline kasu (Jürimäe jt., 2014a).

Mure hindamise pärast kehalises kasvatuses on maailmas kestnud ligikaudu 40 aastat. 70-ndatel ei olnud aga hindamine probleemiks. Õpetaja ülesandeks oli õpilaste vaatlemine ning selle

põhjal otsustamine, kas õpilane oskab või mitte. Eesmärgiks ei olnud luua suurepäraseid sportlaseid vaid luua “hõivatuid, õnnelikke, häid” õpilasi (Lopez-Pastor et al. 2012).

Ameerika Ühendriikides, Suurbritannias ning Austraalias oli 1960-1980 aastatel väga popp õpilaste mootorsete oskuste testimine. Probleemiks kujuneks see, et õpilane võis testitavat oskust omandada, kuid õppimist ei toimunud. Paljud õpetajad mõistsid, et olulisem on osata mängida, mitte aga sooritada isoleeritud ning kergesti testitavaid harjutusi (Lopez-Pastor et al. 2012).

Ka endises Nõukogude Liidus oli kooli kehalise kasvatuse programmis suur rõhk kehaliste võimete testimisel. Sellel ajal olid programmis riiklikud kehaliste võimete normid, mida kutsuti GTO-normideks (“*Готов к труду и обороне СССР*” – “Valmis tööks ja NSV Liidu kaitseks”) Normid olid seotud õpilaste hinnetega (Emeljanovas, 2015). Selline kehakultuuri programm alustas aastal 1931 ning eksisteeris kuni NSV Liidu lagunemiseni (Vikipeedia, 2019).

Aastatel 1962-1994 oli Rootsis kasutusel normide-põhine hindamine. Selline hindamisviis lubas reastada õpilased paremusejärjestuses ning sealt tulenevalt võimaldas parimatel saada sisse kõrgkoolidesse. Kuna seesugune hindamisviis oli tugevalt kritiseeritud, siis 90.-ndate keskel haridusreformiga muudeti hindamine kriteeriumipõhiseks (Redelius, Hay, 2012). Kui normide-põhine hindamine baseerub vanusegrupi keskmistel, siis kriteeriumi-põhine hindamine toetub õpiväljundite saavutamisele (Mawer, 1995).

Ka 90-ndatel oli kehaliste võimete testide kasutamine väga laialt levinud. Hoolimata sellest, et testide kasutamist kritiseeriti, kasutasid 90% õpetajatest teste õpilaste hindamiseks. Kehaliste võimete teste seostatakse pigem kehalise treeninguga, mitte aga teadmiste omandamisega. Paljud õpilased tundsid, et kehaliste võimete hindamine ei olnud motiveeriv. Õpilastel puudus kindel arusaam, miks antud teste sooritatakse ning mida need mõõdavad. Kehalise võimete teste soovitatakse kasutada mitte hindamiseks, vaid kujundavaks tagasiside andmiseks ning õppimiseks. Oluline on tõsta õpilaste teadlikkust testide tegemise eesmärkidest, teostada ka kirjalikke töid, kus õpilased selgitavad neid eesmärke. Tuleks rõhutada rohkem tervislikku seisundit – testide teostamine peaks viima õpilaste kehalise võimekuse paranemiseni (Lopez-Pastor et al. 2012).

Leedus läbiviidud üle 35 aasta vanuste inimeste uuringust selgus, et normipõhiste testide kasutamine mõjutab negatiivselt inimeste kehalist aktiivsust peale kooli lõpetamist. Uuringust selgus, et 60% väheaktiivsetest täiskasvanud inimestest ei nautinud kehalise kasvatuse tundi noorena, kus hinnati vaid jooksu, hüppamist, viskamist normi- ja hindepõhiselt (Emeljanovas et al. 2015).

Traditsioonilisi hindamisviise uuriti veel 1988 aastal. Kokku tuvastati 90 erinevat hindamisviisi. Kokkuvõtlikku hindamist kasutati enam kui kujundavat hindamist (vastavalt 54% ja 30%). Leiti ka, et õpetajad hindavad rohkem õpilase püüdlikkust ja kaasatagemist, mitte aga sooritust ja oskust (Lopez-Pastor et al. 2012).

Lopez-Pastor ja teised (2012) viitasid oma artiklis 90datel kirjutatud Matanin'i ja Tannehill'i raamatu peatükile, kus autorid kritiseerisid õpetajaid vähese objektiivsuse, süstemaatilise lähenemise puudumise ning samuti ametliku hindamiskorra eiramise pärast. Autorid leidsid, et hindamine ei ole ühtne, endiselt hinnatakse kehalise võimete testide tulemusi, riietust, käitumist ning pingutust (Lopez-Pastor et al. 2012). Samuti selgus ka Eesti uuringust, et ainekava järgsed õpitulemused on võtnud aluseks vaid 25% õpetajatest (Jalakas, 2011).

Ka hiljutisest (2011. aastal) uuringust selgus, et riietumine, kaasatagemine ning pingutus moodustavad ikka veel üle 50% õpilase hindest. Kehalisel kasvatusel on olnud kehv akadeemiline maine. Kahjuks ei saa see tulla ka üllatusena, kui õpilaste hinnet mõjutab riietus ning kaasatagemine (Baghurst, 2014).

Samas leidsid Emeljanovas ja teised (2015) oma uuringus, et pingutuse täielik tähelepanuta jätmine vähendab koolivälist aktiivsust 1,65 korda.

Riietumine ja tunnist osavõtmine on oluline ka Eesti õpetajate ja õpilaste seas (Jalakas, 2011). Õpilase hinnet, mis näitab õppimise käigus omandatud, ei tohiks sellised näitajad mõjutada.

Kuigi vastav riietus ning pingutus on olulised, on need siiski vaid eeltingimused õpitulemuste saavutamiseks. Näiteks, kui õpilane sooritab eksami, on olulised vaid tema punktid, mitte aeg, mida ta kulutas eksami sooritamiseks. Seega on pingutus ja kaasatagemine vastuolus enamike elu olukordades, kus produktiivsus on olulisel kohal. Samas ei tohiks õpilase jõupingutusi täielikult ignoreerida. Neid tuleks kokkuvõtlikus hinde arvestada minimaalselt või moodustada täiesti eraldi hinde (Baghurst, 2014).

1.2. Erinevad hindamise võimalused

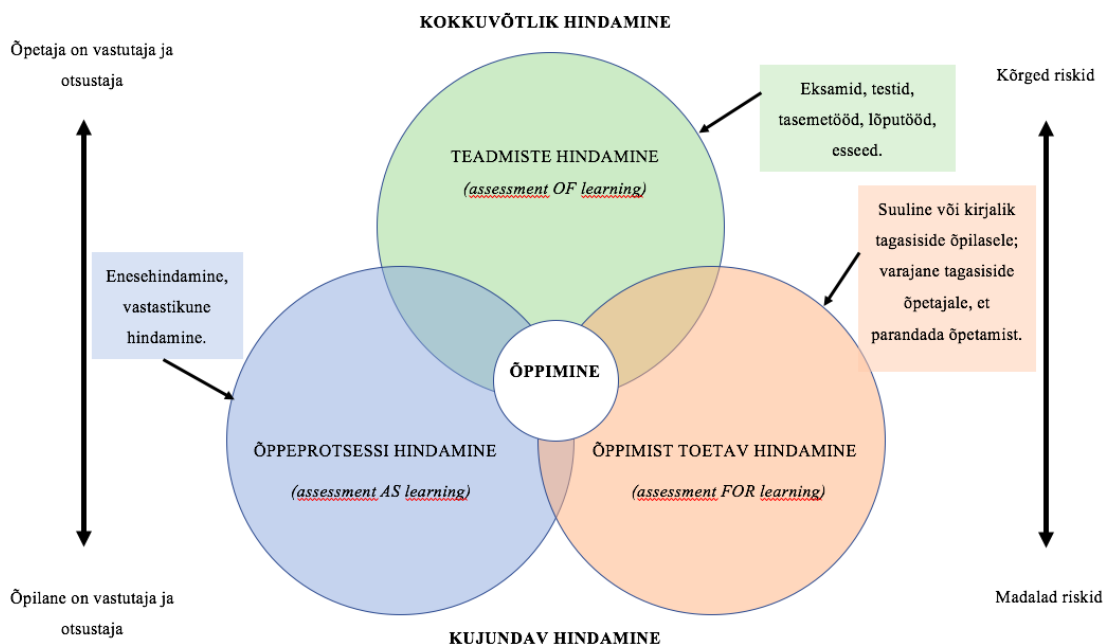
Eristatakse traditsioonilisi ja alternatiivseid hindamismeetodeid. Viimastel aastatel on palju uuritud just alternatiivseid hindamisviise. Alternatiivne hindamine hõlmab kõiki hindamismeetodeid ja -viise, mille põhieesmärgiks on hinnata kõrgemat hariduslikku väärtust (Lopez-Pastor et al. 2012). Sinna kuuluvad: õppeprotsessi hindamine (*assessment as learning*), õppimist toetav hindamine (*assessment for learning*), autentne hindamine (*authentic assessment*), integreeritud hindamine (*integrated assessment*), enesehindamine (*self*

assessment), vastastikune hindamine (peer assessment) jms (Lopez-Pastor et al. 2012; National Forum, 2017).

On läbi viidud palju uuringuid, mis toetavad alternatiivseid hindamisviise. Erinevate alternatiivsete meetoditega on võimalik parandada õppimist, suurendada teadmisi, parandada õpilaste omavahelisi suhteid ning sotsiaalseid oskusi ja leida seoseid igapäevaeluga. Ka õpilased ja õpetajad näevad alternatiivsete hindamisviiside positiivset mõju õppimisele ning õpimotivatsioonile. Õpetajad, kes uusi hindamistehnikaid ei rakenda, on põhjendanud oma tegevust sellega, et alternatiivne hindamine on ajamahukas ning ei ole teostatav koolides, kus õpetajatel on suur töökoormus. Samas 1997 aastal toimunud uuringus selgus, et kasutades alternatiivseks hindamiseks mõeldud abivahendeid, kulub hindamiseks vaid 77% määratud ajast. Samas õppetöö planeerimisele kulub tavapärasest rohkem aega (Lopez-Pastor et al. 2012).

Eestis läbi viidud uuringus selgus, et kujundava hindamise näol nähakse hetkel parimat lahendust antud probleemile, kuna selles süsteemis lähtutakse rohkem indiviidist. Seesugune hindamisviis annab rohkem tagasisidet ning on õppi jaoks palju informatiivsem. Sõnaline hinnang annab ka lapsevanemale parema ülevaate lapse võimetest ning arengust (Jalakas, 2011).

Parema ülevaate hindamismeetoditest annab joonis 1 ning käesoleva töö järgnevad alapeatükid.

Joonis 1. Erinevad hindamismeetodid (autori tõlge National Forum, 2017).

1.2.1. Kujundav hindamine

Kujundav hindamine (*formative assessment*) on suunatud õpetamise ning õppimise kvaliteedi parandamisele. Selle eesmärgiks ei ole õpilasele hinde panemine vaid õpilase kohta info kogumine, toetamaks tema õppimist ning parandamaks õpetaja õpetamist. Kujundav hindamine on hindamine, kus 1) õpilased õpivad rohkem ning saavad parandada oma vigu; 2) pedagoogid õpivad oma õpetamispraktikat tõhustama ja 3) õppeaine või õppeprogramm areneb, et toimida parimal viisil (Lopez-Pastor et al. 2012).

Kujundav hindamine toetub sagedasele õpilaste edusammude ja arusaamiste hindamisele, õpivajaduste väljaselgitamisele ja õpetuste kohandamisele. Uuringud näitavad, et kujundav hindamine edendab elukestva õppe eesmäärke, sealhulgas paremat õpilaste saavutuste taset, õpilaste tulemuste võrdsust ning täiustatud õppimist oskuste omandamiseks (OECD/CERI, 2008).

Selleks et kujundav hindamine täidaks oma eesmärgi, on oluline:

- 1) Luua klassis hea õhkkond, mis soodustab omavahelist koostööd ning hindamisvahendite kasutamist;
- 2) õppe-eesmärkide kindlaksmääramine ja õpilaste individuaalse progressi jälgimine nendest õppe-eesmärkidest lähtuvalt;
- 3) erinevate õppemeetodite kasutamine erineva tasemega õpilaste vajaduste rahuldamiseks;
- 4) erinevate lähenemisviiside kasutamine õpilaste arusaama kindlaksmääramiseks;
- 5) õpilaste tulemuste tagasisidestamine ning õppemeetodite täiustamine kindlaksmääratud õppe-eesmärkide täitmiseks;
- 6) õpilaste aktiivne osalemine õppeprotsessis (OECD/CERI, 2008).

1.2.2. Autentne hindamine

Autentne hindamine (*authentic assessment*) kasutab hindamiseks viise, vahendeid ning tegevusi, mis on rakendatud elulistele olukordadele, tegevustele ning kontekstile. Seesugune hindamine tähendab mitmete tehnikate ja vahendite kasutamist, mis võimaldavad hinnata erinevaid oskusi ja pädevusi reaalsetes elusituatsioonides (Lopez-Pastor et al. 2012).

Autentne hindamine ei näita ainult, milliseid teadmisi omandati, vaid ka seda, kuidas neid teadmisi mõisteti ja tegelikus olukorras kasutati. Autentse hindamise puhul on oluline, et see käiks käsi-käes kujundava hindamisega. Kujundav hindamine annab pidevat tagasisidet selle kohta, kuidas õpilane seostab või kasutab omandatud oskusi elulistes olukordades (Lopez-Pastor et al. 2012).

Õpetajad, kes kasutavad autentset hindamist, hindavad lapsi esseede, suuliste arutelude, näituste ja ürituste, portfooliote, kontrollnimekirjade, aruandekaartide, logide, vastastikuse hindamise, enesehindamise ja vanemate tagasiside abil (Mintah, 2003).

1.2.3. Õppimist toetav hindamine ning õppeprotsessi hindamine

Inglise keelsetele mõistetele *assessment for learning* ja *assessment as learning* on eestikeelseid vasteid väga raske leida. Jürimäe ja teised toovad välja segaduse ja raskuse hindamismõistete ümber (2014b). Nad toovad välja, et õppimist toetav hindamine (*assessment for learning*) ning kujundav hindamine (*formative assessment*) on samatähenduslikud ja nende kasutamine on seotud kultuurikontekstiga ja haridussüsteemiga.

Välismaises kirjanduses on aga kõikidele mainitud mõistetele olemas eraldi tähendus. Kujundava hindamise all mõistetakse pidevat ning jätkuvat tagasiside andmist (Ontario Ministry of Education, 2010). Õppimist toetav hindamine ning õpioskuste hindamine (*assessment as learning*) on justkui alluvussuhtes kujundava hindamisega.

Õppimist toetav hindamine on tõendite otsimise ja tõlgendamise protsess, mida õppijad ja nende õpetajad kasutavad, et otsustada, kus õppijad õpivad, kuhu nad peavad jõudma ja kuidas kõige paremini sinna jõuda (Leirhaug, 2016). Selle põhieesmärgiks on õpilaste õppimise edendamine (Tolgfors, 2018) läbi “range kuid lõdva” kontseptsiooni (Tolgfors & Öhman, 2015), mida juhivad järgmised viis tegurit:

1. Selgitada välja ja jagada õpilastega õppimise eesmärgid ning kavatsusi;
2. tekitada klassis efektiivseid diskussioone, koostada ülesandeid ja tegevusi, mis kutsuvad esile õppimist;
3. andma tagasisidet, mis ajendab õppijat edasi liikuma;
4. julgustama õpilasi üksteiselt õppima;
5. teadvustama õpilastele, et nad vastutavad ise oma õppimise eest (viidatud Tolgfors & Öhman, 2015).

Kindlasti tuleb jälgida, et õpetamine kohanduks õpilastele mitte õpilased standarditele (Tolgfors, 2018).

Õpioskuste hindamise abiga saavad õpetajad aidata õpilasi arendada oma võimeid olemaks iseseisvad õppijad, kes suudavad seada endale eesmärgid, jälgida oma edusamme ning reflekteerida oma mõtteid ning arusaamu (Ontario Ministry of Education, 2010). Õpioskuste hindamisega käib kaasas pidev tagasisidestamine läbi enesehindamise ja vastastikuse hindamise (National Forum, 2017).

2. TÖÖ EESMÄRK JA ÜLESANDED

Käesoleva töö eesmärgiks oli selgitada põhikooli õpilaste arvamused hindamisest kehalises kasvatuses. Lähtuvalt eesmärgist püstitati järgmised ülesanded:

- selgitada hindamise eesmärk, hindamisega seotud tunded ja hinnatavad elemendid kehalises kasvatuses õpilase vaates;
- selgitada elemendid, mida õpilased peavad oluliseks, et kehalises kasvatuses hinnataks ja mida õpetajad reaalselt hindavad;
- selgitada, kuidas õpilased tajuvad õppeprotsessis õpetaja tagasisidet, enesehindamise rolli ning hindamise ja motivatsiooni seost;
- selgitada kasutatavad hindamismeetodid kehalises kasvatuses õpilase vaates.

3. METOODIKA

Uurimustöö metoodika on kombineeritud fookusgruupiintervjuudest ja küsimustikust. Fookusgruupiintervjuu on kvalitatiivne ja küsimustik kvantitatiivne uuring.

3.1. Fookusgruupi intervjuu

3.1.1. Fookusgruupi intervjuu läbi viimine

Enne uuringut tehti põhikooliõpilastega pilootintervjuu, mille tulemused analüüsiti ning selle põhjal koostati lõplik intervjuu küsimustik.

Käesoleva uurimistöö valimiks oli kahe Tartu kooli õpilased. Nõusoleku õpilaste uuringust osalemise saadi õpilastelt, lastevanematelt ning kooli juhtkonnalt. Fookusgruupi intervjuu läbiviimiseks saadi luba eetikakomiteelt, protokolli nr 282/T-26 (02.06.2018).

Intervjuu annab võimaluse mõista õpilaste arusaamu hindamisest süvitsi ning erineva nurga alt. Samuti annab intervjuu võimaluse esitada esilekerkinud teemakohaseid lisaküsimusi. Intervjuu kestab umbes 45-60 minutit. Saadud digisalvestus transkribeeritakse ning kasutatakse anonüümselt uurimustulemuste tõlgendamisel ning küsimustiku koostamisel.

3.1.2. Vaatlusalused

Fookusgruupi intervjuus osalesid 32 õpilast kuuendast ning kaheksandast klassist, kellest 50% olid tüdrukud ja 50% poisid. 14 (6 poissi ja 8 tüdrukut) õpilast osalesid ühest Tartu koolist ja 18 (10 poissi ja 8 tüdrukut) õpilast teisest Tartu koolist. Fookusgruupi intervjuu kestis keskmiselt 45–50 minutit. Kokku tehti kuus intervjuud. Esimene oli pilootintervjuu, mille põhjal koostati lõplik intervjuu küsimustik. Teises intervjuus osales kaheksa õpilast kaheksandast klassist (neli neiu ja neli noormeest). Kolmandas intervjuus osales kuus õpilast kuuendast klassist (neli tüdrukut ja kaks poissi). Neljandas intervjuus osales kümme õpilast kaheksandast klassist (neli tüdrukut ja kuus poissi). Viiendas intervjuus osales kaheksa õpilast kuuendast klassist (neli tüdrukut ja neli poissi). Kuuendas intervjuus osales kaks tüdrukut kuuendast klassist ja üks poiss kaheksandast klassist. Viimast intervjuud osalejate vähese aktiivsuse tõttu antud töös ei arvestatud.

3.1.3. Fookusgruupi intervjuu korraldus

Info uuringu kohta saadeti neljale koolile. Uuringust olid nõus osa võtma kaks Tartu linna kooli.

Intervjuule eelnenud nädalal lepidi kokku aeg ja koht (klassiruum) intervjuu läbiviimiseks. Kehalise kasvatuse õpetaja jagas tunnis huvilistele uuringu info- ja nõusolekulehed.

Fookusgrupi intervjuu viidi läbi koolis kehalise kasvatus tunni ajal õpilastega, kes olid uuringuga nõus.

Intervjuu küsimused (Lisa 1.) koostati eelnevalt läbi töötatud materjali põhjal (Jalakas, 2011; Lopez-Pastor et al. 2012; Redelius, Hay, 2012; Tolgfors, 2018; Frömel et al. 2014; Patton, 1990; Baghurst, 2013; Baghurst, 2014).

Fookusgrupi intervjuu koosnes neljast osast:

1. Tutvustus ja intervjuu läbiviimise kord
2. Sissejuhatus ja sisse-elamine (kolm küsimust). Näiteks:
Palun nimetage kolm asja: oma nimi, lemmikhobi ja lemmiktoit!
3. Põhiküsimused (viis küsimust). Näiteks:
Millist tagasisidet kasutab õpetaja veel peale hindamise?
4. Lõpetav osa (kaks küsimust). Näiteks:
Milline on Sinu meelest tore kehalise kasvatus tund?

Osalejad olid intervjuu läbiviija jaoks anonüümsed ja said endale nimesildid, millele panid väljamõeldud nime. Intervjueerija sai pöörduda õpilaste poole varjunimega.

Mõlemas koolis hinnati kehalises kasvatuses kuuendat klassi mitteeristavalt (arvestatud/ mittearvestatud). Üks kool läks mitteeristavale hindamisele üle samal õppeaastal, mil toimus fookusgrupi intervjuu (intervjuu toimus juunikuus). Üleminek oli toimunud vaid esimeses ja teises kooliastmes. Kaheksanda klassi õpilasi hinnati selles koolis eristavalt – hinnetega 1-5. Teises koolis oli mitteeristav hindamine kehalises kasvatuses kasutusel juba mitu aastat. Samas koolis hinnati ka kaheksanda klassi õpilasi mitteeristavalt.

3.1.4. Fookusgruppide õhkkond ning käsitletud teemad

Intervjuud kestsid umbes 45-50 minutit. Teema pakkus õpilasetele huvi ning tundus, et intervjuust osalevatele õpilastele meeldib kehalise kasvatus tund. Sisukamaid vestlusi sai pidada kaheksandate klassi õpilastega. Kuuendad klassid olid veidi tagasihoidlikumad. Tundub, et intervjuus osalevad õpilased on motiveeritud liikuma. Seda näitas ka sissejuhatav küsimus, kus lapsed pidid nimetama oma hobi. 32-st õpilasest 24 (75%) vastasid, et nende hobiks on spordiga tegelemine (näiteks võrkpall, korvpall, sulgpall, saalihoki, tantsimine, tõukerattaga sõitmine, judo, ujumine, kergejõustik). Ülejäänud õpilaste vastused olid: arvutimänge mängida (2 õpilast), magada, meeldib kõigega tegeleda, vaadata jalgrattasporti, fotograafia, ehitamine. Ühe õpilase vastust ei olnud kahjuks diktofonis kuulda.

Üldiselt on õpilased kehalise tundidega rahul. Samuti tunnevad nad, et kooli hindamissüsteem on õiglane ning õpetaja kellelegi hindamisega liiga ei tee. Paljude õpilaste arvates peab õpetaja hindamisel oluliseks samu elemente, mida ka õpilased ise.

Fookusgrupi intervjuud algasid teema tutvustamisega ning intervjuul osalemise reeglite selgitamisega, millele järgnes osalejate tutvustusring. Õpilastega arutati hindamise vajalikkuse üle, samuti selle mõju üle. Uuriti ka, milline kehalise kasvatus tund õpilastele kõige rohkem meeldib. Intervjuudel valitses positiivne, elav ja konstruktiivne õhkkond. Osalejad mõtlesid ja arutlesid aktiivselt kaasa. Intervjuudes eristusid ka aktiivsemad osalejad, kuid intervjuu läbiviija üritas rääkima saada ka vaiksemad osalejad. Julgustati ka üldsusest erinevama ning vastama nii, nagu õpilane tunneb ja õigeks peab. Intervjuu lõpus tänati kõiki osalejaid. Iga osaleja sai intervjuu lõpus väikese tänupreemia.

3.2. Küsimustik

3.2.1. Vaatlusalused ja uuringu korraldus

Uurimistöö valimiks oli kolme Tartu linna kooli õpilased. Uuringus osalesid 263 kuuenda kuni üheksanda klassi õpilased vanuses 12-16. Küsimustiku täitmine oli lastele vabatahtlik ning seda oli võimalik teostada kodus või koolis. Käesoleva uurimustöös kasutati ankeetküsimustikku, mis paluti täita Google küsimustiku vormide kaudu.

Uuringust osalemine on koolidele ja õpilastele vabatahtlik ning anonüümne. Iga õpilane ja/või kool võib uuringust igal hetkel loobuda.

Küsimustikud koostati vastavalt fookusgrupi intervjuude küsimustele ja nende vastuste analüüsile. Selle tulemusel töötati välja küsimustik, mis koosnes üldosast ja 37 väitega põhiosast. Üldosas oli lisaks õpilaste taustaandmetele (vanus, sugu, klass) küsimus ka selle kohta, kuidas ta saab informatsiooni enda oskuste kohta ja mille eest õpilane hakkab saama hindeid õppeperioodil. Põhiosa väited jagunesid viite kategooriasse:

1. Mille eest õpilane tajub, et ta saab hindeid (12 väidet)? Näiteks:
Selle eest, et olen midagi uut õppinud/omandanud.
2. Mille eest on õpilasele oluline hindeid saada (12 väidet)? Näiteks:
Tunnis osalemise aktiivsuse eest.
3. Milliseid hindamismeetodeid on õpilase arvates kehalises kasvatuses kasutatud (4 väidet)? Näiteks:
Kehalises kasvatuses olen analüüsinud enda oskuseid ja võimeid õpetaja juhendamisel.
4. Kuidas on õpilase arvates teadmisi kontrollitud kehalises kasvatuses (3 väidet). Näiteks:

Teadmisi on kontrollitud suuliselt.

5. Kuidas on õpilane tajunud hindamise mõju (6 väidet)? Näiteks:

Hinded, mida olen kehalise kasvatuse tunnis saanud on olnud õiglased.

Küsimustik lõppes avatud küsimusega, kus soovi korral oli õpilasel võimalik hindamise kohta rohkem kommenteerida.

Küsimustikud täideti õpilastele ja õpetajatele sobival ajal (nt. klassijuhataja tunnis). Küsimustiku täitmine võttis aega umbes 15 minutit. Küsimustik oli anonüümne ja tulemused kajastuvad üldistatud kujul vaid uurimustöös.

4. TÖÖ TULEMUSED

4.1. Fookusgrupi intervjuu tulemused

4.1.1. Hindamise eesmärk õpilase vaatest

Fookusgrupi intervjuudest tuli välja kaheksa erinevat õpilaste poolt tajutud hindamise eesmärki. Küsimusele, miks pannakse hindeid, oli kõige populaarsem vastus järgmine:

Selleks, et teada saada, kui hästi sa seda teed või oled võimeline tegema.

Sellist või sarnast väidet oli kuulda 9 korda (seitse korda 6. klasside intervjuudest ning kaks korda 8. klasside intervjuudest). Järgnevad arvamused kõlasid vaid ühe korra:

- *(Hindamine¹) ütleb, mis sa tegid valesti, mis õigesti.*
- *(Hindeid pannakse), et sa ise saaksid areneda.*
- *(Hindeid pannakse), et sul läheks elus paremini.*
- *(Hindeid pannakse), et mõnda õpilast motiveerida sellega.*
- *(Hindeid pannakse) sellepärast, et võrrelda meid kehalises. Et kes on tugevam, kes ei ole.*
- *Ma arvan, et märgistada, et oled sellest ainekst lihtsalt läbi saanud.*
- *Sport on tähtis ja annab sulle hea enesetunde ja siis kui sa saad mittearvestatud, siis peaksid rohkem spordiga tegelema ja ennast arendama.*

4.1.2. Hindamisega seotud tunded

Õpilastel paluti kirjeldada oma tundeid, mis tekivad, kui öelda “hindamine kehalises kasvatuses”. Õpilaste arvamused olid väga erinevad, üldjuhul tahtsid õpilased teada, mis hindamisülesandega on tegu. Sellest lähtuvalt saaks ka oma tundeid paremini väljendada. Näiteks ütles üks kaheksanda klassi õpilane:

Oleneb, kui sa oskad seda, siis tulevad head tunded, kui sa ei oska, siis...

Sarnast väidet esitas ka üks kuuenda klassi õpilane:

Sa ei tea ju, mida sa pead hindele tegema, kas sa suudad või ei suuda seda teha.

Teadmatus, mis õpilasi ees ootab, tekitab pigem ärevust. Osade õpilaste kirjeldatud emotsioone on raske lahterdada. Kindlaid positiivseid emotsioone oli väljendatud 10 korda (neli korda kaheksanda klassi poolt ning kuus korda kuuenda klassi poolt). Negatiivseid emotsioone

¹ Sulgudes olev tekst on autoripoolne täiendus.

väljendati kuus korda, millest ainult üks oli väljendatud kaheksanda klassi poolt. Ühes intervjuus kaheksanda klassiga tuli välja, et kehalises on lihtne head hinnet saada. Õpilased kirjeldavad, et sportlikule inimesele tuleb viis üsna kergesti. Samuti ütlevad nad, et tuleb vaid oma tulemust parandada. Õpilased lisasid ka, kui tunnis kohal käija ja kaasa teha, on kahte või kolme raske saada. Hindamist kehalises kasvatuses võrreldi ka hindamisega teistes ainetes:

No kui on nii, et igas aines on hindeline töö või hinnang, no siis ikka oled natukene pahane, et pead pingutama, et head hinnet saada. See ajab lihtsalt ärevile.

4.1.3. Mida on õpilased kehalise kasvatuses tunnis õppinud ning mille eest on õpilased hindeid saanud

Kui võrrelda kuuendate ning kaheksandate klasside intervjuusid omavahel, siis oli näha, et kuuenda klassi õpilased tunnetasid rohkem millegi uue õppimist. Kuuenda klassi õpilased suutsid nimetada teadmisi, tegevusi ning spordialade tehnikate õppimist. Näiteks tuli üks vastus 6-klassi õpilaselt:

(Oleme õppinud²) harjutusi, et seda lihasstressi peale mingit pingutust vähendada, et sul ei tekiks neid ülekoormusvigastusi. Minul, kui jalgpalluril on see eriti vajalik.

Kaheksanda klassi õpilased ei tajunud esmalt millegi uue õppimist. Nad kirjeldasid, et kehalise kasvatuses tunnis korratakse pidevalt samu asju ning püütakse sooritada paremaid tulemusi. Samuti tunnevad nad, et kehalise kasvatuses tund ei ole õpetav vaid on koolis lihtsalt liigutamise eesmärgil.

Minu arust ei ole kehalise kasvatuses tund õpetav. Ta on pigem lihtsalt see, nagu, et liigutakse. Ta ei ole otseselt määratud selleks, et midagi õpiksid. Tegelikult iga asi, mis me iga aasta teeme, on see, et veerandi alguses näiteks me teeme seda sama asja, mis me tegime eelmise aasta. Teeme seda sama asja. Sa teed paremini, kui suudad...

Antud teema raames ei täheldatud kaheksanda klasside fookusgruppide vastuste vahel erilisi erinevusi, olgugi, et fookusgrupid olid erinevatest koolidest, kus hinnati erinevalt.

Intervjueerija suunamisel leidsid lõpuks ikkagi ka kaheksanda klassi õpilased, et midagi uut ikkagi õpetatakse, olgugi see mõni uus mäng, uued määrused või spordiala tehnika täiustamine.

Küsidest õpilaste käest, mille eest on nad hindeid saanud, vastavad kuuendate klasside fookusgrupid erinevalt. Koolis, kus mitteeristavale hindamisele kehalises kasvatuses on üle läinud vaid esimene ja teine kooliaste, vastati, et aktiivsuse ja kaasatöötamise eest. Koolis, kus

² Sulgudes olev tekst on autoripoolne täiendus.

mitteeristav hindamine oskusainetes oli kasutusel juba mitmeid aastaid ka kolmandas kooliastes, nimetati konkreetseid tegevusi, mille eest arvestusi pandi (näiteks jooksmine, pallivise, *Cooper*'i test, 500 m). Kaheksanda klassi õpilased vastasid, et hindeid saavad nt jookside ja hüpete eest. Samuti on hinnatud ka peapealseisu ja kätelseisu, rippumist, “midagi rööbaspuul” ja korvpalli viskeid.

Arvestades seda, et kirjanduses on väga palju räägitud ebaadekvaatsest hindamisest (st hinnatakse seda, mis tegelikult ei peegelda õpilase arengut ega oskusi), siis küsiti laste käest ka konkreetsete võimalike hindamiselementide kohta. Tulemused on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Õpilaste vastused sellele, mille eest nad on hindeid saanud.

Väide: Kas õpetaja on hinnanud teie...	Kuuenda klassi vastused	Kaheksanda klassi vastused
... riidetust	Ei hinda, pigem paneb märkuse.	Ei hinda.
... tunnis osalemise aktiivsust	Hindab. Pigem paneb MA neile, kes kaasa ei tee.	Hindab. Paneb märkuse, kui kaasa ei tee.
... korralikku käitumist	Käitumine läheb käitumishinde alla. Kehva käitumise korral paneb hindeks 1 või 2.	Ei hinda.
... hoolsust	Läheb hoolsusehinde alla.	Kui riided jäävad maha saab märkuse. Kui riided jäävad kolm korda maha saad kahe.
... pingutust tunnis	Pigem arvestatakse pingutust mingisuguse arvestuse juures. Eraldi hinde panemist ei mainita.	Pigem arvestatakse pingutust mingisuguse arvestuse juures. Eraldi hinde panemist ei mainita.
... teadmisi	Kindel ei.	Ühe kooli õpilased vastavad ei. Teise kooli õpilased on jooksvatele küsimustele (nt kaugushüppe kohta) aktiivse vastamise eest hinde saanud.
... kehalist vormi ja/või sportlikkust	Ei.	Ei.

4.1.4. Hindamise prioriteedid

Järgmisena panid õpilased pingeritta kaheksa etteantud märksõna, mida nad peavad hindamisel oluliseks: riietust, tunnis osalemise aktiivsust, korralikku käitumist, hoolsust, pingutust tunnis, teadmisi, kehalist vormi või sportlikkust, õpilase populaarsust.

Õpilased kirjutasid märksõnad esmalt üksteise alla, seejärel nummerdasid olulisuse järjekorras.

Selle küsimuse puhul oli kõikide intervjuude metoodika erinev. Kord pidid õpilased olulisuse järjekorras märksõnad ette lugema, kord hääletama, kellel on näiteks see või teine märksõna esimesel, teisel või mõnel muul kohal.

Esmalt tuli õpilastel nummerdada märksõnad nende meelest hindamisel olulisuse järjekorda.

Tabel 2. Hinnatavate tegurite olulisus õpilaste arvates.

Märksõna/ hinnatav element	Kuuenda klassi vastused	Kaheksanda klassi vastused
Riietus	Pingereas valdavalt seitsmendal kohal, kuid anti ka kolmandat ja neljandat kohta (3.-7. kohal).	Riietus jääb õpilastel nimekirja lõppu. Ühel õpilasel oli riietus lausa kaheksandal kohal, populaarsuse järel.
Tunnis osalemise aktiivsus	Valdavalt esimesel-teisel kohal.	Ühes koolis oli tunnis osalemise aktiivsus valdavalt esimesel kohal, teises koolis oli see valdavalt teisel kohal.
Käitumine	Käitumine jäi valdavalt neljandale kohale (3 vastust). Kaks õpilast vastas, et käitumine võiks olla kolmandal kohal. Oli ka õpilasi, kes arvas, et käitumine võiks olla teisel, viiendal ning kuuendal kohal.	Käitumisel kindlat mustrit pole. Samas koolis on käitumine saanud nii teise kui ka seitsmenda koha. Ka teises koolis ei ole kindlat kohta käitumisel, pigem jääb see pingerea keskele.
Hoolsus	Hoolsus on valdavalt kolmandal kohal. Ühel õpilasel isegi esimesel kohal. Paaril õpilasel oli hoolsus viiendal kohal.	Hoolsusel ei ole ka kindlat kohta. Küll aga on näha, et hoolsus on pingereas valdavalt käitumise järel. Ühel õpilasel oli hoolsus isegi teisel kohal pingutuse järel ja käitumise ees.
Pingutus tunnis	Valdavalt esimesel-teisel kohal	Ühes koolis oli pingutus valdavalt esimesel kohal, teises koolis oli see valdavalt teisel kohal.
Teadmised	Pingereas valdavalt kuuendal kohal (5.-7. koht). Ainult üks õpilane kuuendast klassist pani teadmised neljandale kohale.	Ühes koolis said teadmised valdavalt kolmanda ja neljanda koha. Teises koolis said teadmised valdavalt kuuenda koha.
Kehaline vorm ja/või sportlikkus	Kehaline vorm oli valdavalt kuuendal kohal (3 vastajat). Samuti sai kehaline vorm ka teise, neljanda, viienda ja ka seitsmenda koha.	Kõige kõrgem koht on kolmas. Üldjuhul jääb kehaline vorm ja sportlikkus pigem nimekirja lõppu (6.-7. koht). Üks õpilane isegi välistaks täielikult kehalise vormi hindamisel.
Õpilase populaarsus	Eranditult viimasel kohal pingereas	Ühel õpilasel oli populaarsus eelviimasel kohal. Kõigil teistel oli see viimasel kohal.

Järgmiseks paluti õpilastelt nummerdada etteantud märksõnad õpetaja meelest hindamisel olulisuse järjekorda.

Selgus, et õpilaste meelest nende enda ja õpetaja arvamus ei erinenud oluliselt. Kahjuks tunnetasid õpilased, et ka õpetaja meelest jäid teadmised pigem nimekirja teisele poole.

Kuuenda klassi õpilased arvasid, et ka õpetajatele on hindamise juures kehaline aktiivsus kõige olulisem ja õpilase populaarsus kõige ebaolulisem. Esinelikusse jäi valdavalt veel pingutus, hoolsus ja käitumine. Riietus, teadmised, kehaline vorm ja/või sportlikkus ning populaarsus jäid enamasti vastavalt viiendale, kuuendale, seitsmendale ja kaheksandale kohale.

Kaheksanda klassi õpilaste arvates on õpetaja meelest teadmised nimekirjas eespool võrreldes õpilaste enda nimekirjaga. Oli kaheksandike, kes panid õpetaja lahtris teadmised isegi teisele ja kolmandale kohale. Samuti arvasid õpilased, et vastav riietus kehalise kasvatuses tunnis on õpetaja jaoks palju olulisem, kui õpilase jaoks.

4.1.5. Õpetaja poolne tagasiside

Lisaks eristavale ja mitteeristavale hindamisele kasutavad õpetajad ka muud tagasisidet. Kõige enam kasutatakse suulist tagasisidet. Õpilased on märganud, et õpetajad kiidavad sõnadega nagu: “tubli”, “hästi tehtud”, “läheb paremini” jms. Samas on ka spetsiifilist tagasisidet, kus õpetaja juhendab või parandab õpilase tehnikat. Üks kuuenda klassi õpilane toob konkreetse näite:

Täna tegime oda. Nagu... Siis ta nagu juhendas, et raskus alla ja siis käsi sirgeks.

Õpetajad jätavad tagasiside ka e-kooli või stuudiumisse. Üks kaheksanda klassi õpilane ütles:

Kui õpetaja sind näost näkku kiidab, siis üheksa korda kümnest paneb ta selle ka e-päevikusse. Suht tihti paneb e-päevikusse. Vähemalt see on minu kogemus.

Õpetajad näitavad õpilastele ka eelmise aasta tulemusi ning kirjutavad e-päevikusse või stuudiumisse selle aasta tulemuse.

4.1.6. Enesehindamine ja vastastikune hindamine

Intervjuul küsiti õpilastelt ka enesehindamise (eneseanalüüsi) ja vastastikuse hindamise kohta. See aitab õpilasel toetada mõtestatud õppimist. Seoses enesehindamisega tuleb ühel 6. klassi grupil meelde, et osalesid aasta tagasi projektis, kus pidid täitma liikumispäevikut. Päevikus pidi kirjutama ja analüüsima, et miks õpilane just sellise tulemuse sai. Teine grupp meenutas, et õppeaasta alguses pidid nad oma tulemusi kuskile test-keskkonda sisestama ja selle tulemuse

kohta kommenteerima. Samas ei ole kuuenda klassi õpilased tunnis suuliselt ega mõttes pidanud ennast analüüsima.

Kaheksanda klassi õpilased on ennast analüüsinud omaalgatuslikult. Õpilased arvavad, et õpetaja võiks ikka rohkem suunata lapsi ennast analüüsima ja enda sooritusele hinnangut andma.

Üldjuhul ei ole tunnis ülesandeks olnud ka kaaslase hindamine. Paar õpilast kuuendast klassist mainivad, et akrobaatikas on midagi sellist tehtud. Kaheksanda klassi õpilased on seda omaalgatuslikult teinud, kuid seda enamasti nalja pärast:

Võibolla niisama omaette nalja, et sa oled halb.

4.1.7. Hindamise seos arengu ning motivatsiooniga

Õpilastele esitati paar väidet, millega nad pidid kas nõustuma või mitte.

Väide nr. 1:

Ma arvan, et hinded, mis ma olen kehalise saanud, on olnud õiglased.

Hinnete all on mõeldud kas siis numbrilist hinnet või arvestatud/mittearvestatud.

Selle väitega on kõik intervjuudel osalenud õpilased nõus. Üks õpilane ütleb, et arvestatud tuleb liiga lihtsalt. Mittearvestatud on võimalik saada vaid juhul, kui keeldutakse kaasa tegemast.

Väide nr. 2:

Hindamine aitab kaasa minu oskuste ja võimete parandamisele.

See väide pani lapsed juba sügavamalt mõtlema ja diskuteerima.

Kuuenda klassi õpilastel jagunes arvamus kaheks. Mõni arvas, et hindamine, vaatamata sellele, kas eristav või mitte, aitab kaasa oskuste või võimete parandamisele. Mõni laps ütles, et hindamine aitab vaid siis, kui ta saab kolme, sest siis selgitab õpetaja rohkem, mis oli valesti või kuidas teha paremini. Samas osadele lastele ei tähendanud hinne ega arvestus e-koolis mitte midagi – peaasi, et arvestuslik ülesanne tehtud on. Oli ka õpilane, kelle puhul oli näha, et ta on ise motiveeritud arenema:

Kui sa ei taha, et sa kehaliselt arened, siis see on sinu asi. Õpetaja lihtsalt tahab, et sa kehaliselt areneksid. Selle pärast sa saad hinde kätte – sa ise areneksid. Sa teed ise enda pärast seda, mitte hinde, mitte kellegi muu.

Kaheksanda klassi õpilased tulid järeldusele, et kui hindele ei järgne mingit kommentaari või tagasisidet, siis ei anna hinne midagi. Üks õpilane ütles:

Kui sinna järgneb selgitus, kui sa saad näiteks kehvema hinde, siis sul tekib motivatsioon. Kui ma andsin endast kõik ja sain kehva hinde ja ma ei tea miks, siis mul ei teki motivatsiooni enam pingutada.

Õpilaste arvates on soorituse ajal või soorituse järgselt saadav suuline tagasiside kõige parem.

Väide nr. 3:

Hinded motiveerivad mind ennast arendama ja pingutama.

See väide tekitas samuti diskussiooni, mis pani õpilased mõtlema hindamisest ja tagasisidestamisest. Miskipärast seostas osa õpilasi seda väidet numbrilise hindamisega, kuigi neile sai uuesti meelde tuletatud, et nemad võiksid seostada seda oma hindamissüsteemiga ehk siis mitteeristava hindamisega. Küllap tuleneb see sellest, et mainitud grupp läks mitteeristavale hindamisele üle õppeaasta alguses ning numbriline hindamine oli veel värskelt meeles. Üks laps kommenteeris väidet järgmiselt:

Jah, sest kui sa saad halva hinde, siis sa pead seda uuesti tegema ja peale tunde jääma.

Osad õpilased on motiveeritud oma tulemusi parandama sõltumata hindest. Üks grupp tunnistas, et suuline tagasiside motiveeriks neid rohkem pingutama, kui arvestus või hinne. Samuti tundus, et päris heaks motivatsiooniks on oma eelmise tulemuse teadmine.

Ükskord ma sain nelja ja siis õpetaja kirjutas sinna kõrvale, et tulemus oli halvem kui eelmine kord. Me teeme 60 m jooksu õppeaasta alguses ja õppeaasta lõpus. Siis ma üritasin kõvemini ja pingutasin kõvemini ja siis tuli parem tulemus.

Kaheksandas klassis oli väga palju arvamusi selle väite kohta. Põhiliselt nägid õpilased, et kõige rohkem motiveerib neid suuline tagasiside, kas siis soorituse ajal või vahetult soorituse järgselt. Oli õpilasi, kes olid väitega osaliselt nõus:

Minu jaoks motiveerib, sest meie peame jooksma enda aja üle. Kui ma jooksen enda aja üle, siis ma tean, et ma olen arenenud. Hinne ja areng on omavahel seotud

Teine õpilane vastas diskussiooni käigus tekkinud küsimusele: “Kui viie saamiseks piisaks palju vähem, kui sinu eelmise aasta tulemus, siis kas Sa üritaks oma tulemust parandada või pingutaks ainult nii palju, et viit saada?”

Ma pingutaks (ainult³) nii palju, et viit saada. Ma küll üritaks, aga ma ei viitsiks. Samas kui näiteks odaviske eest saaks kolme, siis ma ei viitsiks, sest see mind absoluutselt ei huvita.

³ Sulgudes olev tekst on autori poolne täiendus.

Kaheksanda klassi õpilased ei karda ka negatiivset tagasisidet, kuid eelistavad, et see oleks positiivses toonis üles ehitatud. Õpilased tahavad saada õpetajalt soovitusi oma tehnika parandamiseks ning arenemiseks.

Suuline tagasiside meeldib nii kuuenda kui ka kaheksanda klassi õpilastele, kuid vanemad õpilased soovivad spetsiifilisemat ning konstruktiivsemat tagasisidet. Samuti tunnevad kuuenda kui ka kaheksanda klassi lapsed, et neile pakub rohkem rõõmu enda arenevad oskused, mitte hinded.

4.1.8. Kehalise kasvatuses tunni meeldivus

Intervjuu viimases lõpetavas osas küsiti laste käest, kas neile kehalise kasvatuses tund meeldib. Ühtegi ei-vastust ei tulnud. Enamik õpilasi vastas kõva häälega “jah”. Kehalise kasvatuses tund on kuuenda klassi õpilaste seas pingereas esimesel-teisel kohal. Vanematelt õpilastelt saab kehalise kasvatuses tund valdavalt teise ja kolmanda koha, kuid pakuti ka esimest ja neljandat kohta.

Küsimusele, milline on tore kehalise kasvatuses tund, vastasid kuuenda klassi õpilased enamasti, et neile meeldib mängida pallimänge – näiteks pesapall, jalgpall, korvpall jms. Samas oli ka õpilasi, kellele meeldis joosta ja arvestusi teha. Kaheksanda klassi õpilased vastasid, et neile meeldib lõbus tund, kus saab ise otsustada, mida tehakse. Samuti tahaksid nad, et tund oleks vaheldusrikas ning eelmisest tunnist erinev.

4.2. Küsimustiku tulemused

4.2.1. Üldandmed

Küsimustikule vastasid 263 õpilast, analüüsiti 262 vastust. Vastajad olid 12-16-aastased (6.-9.klass), kellest 43,9% olid noormehed ning 56,1% olid neiud. Kõige rohkem (89 õpilast) vastajaid olid üheksandast klassist.

50,8% vastanutest (133 õpilast) said kehalises kasvatuses eristavaid numbrilisi hindeid 1-5. 47,3% vastanuid (124 õpilast) hinnati mitteeristavalt (arvestatud/mittearvestatud). Neli õpilast (1,5%) väitsid, et neid hinnatakse eristavalt tähtedega A-F ning üks õpilane (0,4%) vastas, et nende koolis hindeid ei panda.

80,5% vastanutest väitsid, et saavad õpetajalt lisainformatsiooni enda oskuste eest tunnis suuliselt. 50,4% õpilastest saavad seda ka e-päeviku kaudu.

Üle poole vastanutest on õppeveerandi või trimestri alguses teadlikud, mille eest nad hakkavad hindeid või arvestusi saama.

Kogu küsimustiku tulemused kajastuvad lisas 1. Järgnevates peatükkides toon välja olulisemad tulemused.

4.2.2. Mille eest saavad õpilased hindeid?

Õpilastel paluti märkida, kui palju nad nõustuvad või ei nõustu etteantud väidetega. Väited iseloomustasid järgnevaid hindamiselemente: oskused, teadmised, aktiivsus, uue õppimine ja omandamine, tulemuste parandamine, spordivõistlustest osalemine, riiete vahetamine, sportlikkus, populaarsus klassis, käitumine ja hoolsus.

51,5% vastanutest (135) on nõus või pigem nõus väitega, et nad saavad hinde oskuste eest. Samas teadmiste eest üle poole (56,5%) vastanutest hindeid ei ole saanud (ei nõustu üldse või pigem ei nõustu). Ainult 22,1% vastajatest on saanud hindeid teadmiste eest.

52,3% (137) on täielikult nõus väitega, et saavad hindeid aktiivsuse eest tunnis.

Millegi uue omandamise eest on vastused pigem koondunud keskele – ehk pigem ei nõustu (21,4%), natukene nõustun/ natuke ei nõustu (24,4%) ja pigem nõustun (24,4%). Täielikult nõustub 18,3% (48 õpilast) ning üldse ei nõustu 11,5% (30 õpilast).

Küsitlusest selgub, et väga paljud lapsed saavad hindeid oma eelmise tulemuse parandamise eest – tervelt 74,4% (195 õpilast) pigem (29,4%) või täielikult nõustuvad (45%).

Pigem ja täielikult nõustuvad 66,4% (174 õpilast) vastanutest, et hindeid saadakse ka spordivõistlusel osalemise eest.

Riiete vahetamise eest pigem hindeid ei panda. Sellega täielikult nõustuvad või pigem nõustuvad 76,0% (199) vastanud õpilast.

Samuti, pigem ei panda hindeid sportlikkuse eest – sellega täielikult nõustuvad või pigem nõustuvad 50,8% (133) õpilast.

211 õpilast (80,5%) ei nõustu üldse väitega, et hindeid pannakse populaarsuse eest. Samas leidub siiski õpilasi, kes sellega täielikult või pigem nõustuvad (9 õpilast – 3,4%).

Peaaegu pooled õpilased on nõus või pigem nõus, et hindeid pannakse ka käitumise (45% ja 118 õpilast) või hoolsuse (45% ja 118 õpilast) eest.

4.2.3. Mille eest on õpilasele oluline hindeid saada?

Uuringust selgus, et kõige enam soovivad õpilased saada hinnet pingutamise eest. Täielikult või pigem nõustusid selle väitega 213 õpilast (81,3%). Samuti on oluline tunnis osalemise aktiivsus (79,8% – 209 vastanut) ning oma tulemuse parandamine (76,3% – 200 vastanut).

Kõige vähem soovivad õpilased, et neid hinnataks populaarsuse eest klassis. Selle väitega ei nõustunud 249 õpilast (95,0%). Samas leidis kolm õpilast, kes selle väitega nõustusid.

Riiete vahetamise eest ei soovinud hinnet saada 188 õpilast (71,8%). Samuti ei soovitud hinnet saada sportliku vormi eest (163 vastanut ehk 62,2%) ning kahjuks ka teadmiste eest (114 vastanut ehk 43,5%).

4.2.4. Enesehindamine ja vastastikune hindamine

Enam, kui pooled (144) vastanutest on analüüsinud enda oskusi õpetaja juhendamisel.

Samuti on päris paljud õpilased andnud ja saanud tagasisidet kaasõpilaselt. 107 õpilast (40,8%) on andnud tagasisidet kaaslasele tema oskuste või soorituse kohta ning sama palju õpilasi on saanud kaaslasele tagasisidet oma oskuste või soorituse kohta (nõustuvad täielikult või pigem nõustuvad).

206 õpilast (78,6%) pigem või täielikult nõustuvad väitega, et on saanud õpetajalt tagasisidet oma oskuste või soorituse kohta.

4.2.5. Teadmiste kontroll

Väitega, et teadmisi on kontrollitud ning selle eest on saadud hinne, pigem ei nõustuta (32,8% vastanutest) või ei nõustuta täielikult (33,6% vastanutest).

82 õpilast (31,3%) on täielikult või pigem nõus väitega, et teadmisi on kontrollitud suuliselt. Sama väitega pigem või täielikult ei nõustu 122 õpilast (46,6%). Ülejäänud õpilased on kahe vahel.

189 õpilast (72,1%) ei nõustu üldse väitega, et teadmisi on kontrollitud kirjalikult. Vaid 11 õpilast pigem nõustuvad või täielikult nõustuvad selle väitega.

4.2.6. Kuidas on õpilane tajunud hindamise mõju

Üldjuhul hindavad õpetajad koolis õpilaste arvates õiglaselt. Koguni 157 (59,9%) õpilast on täielikult nõus väitega, et hinded, mida nad on saanud, on olnud õiglased. Ainult 8 õpilast (3%) ei ole üldse või pigem ei ole väitega nõus.

134 vastanutest (51,1%) on täiesti nõus väitega – “saan alati aru, mida hinnatakse”. 82 õpilast on pigem nõus selle väitega. 11 õpilast ei nõustu täielikult või pigem ei nõustu selle väitega. Ülejäänud õpilased on kahevahel.

“Hindamine motiveerib mind oma oskusi arendama,” – selle väitega on nõus 142 õpilast (pigem ja täielikult nõustuvad).

“Hindamine motiveerib mind arendama kehalisi võimeid,” – selle väitega nõustusid 141 õpilast (pigem ja täielikult nõustuvad).

“Hindamine paneb mind pingutama,” – selle väitega nõustusid 148 õpilast (pigem ja täielikult nõustuvad).

“Hindamine ei motiveeri mind kehalises tegevuses paremaks saama,” – selle väitega ei nõustunud 138 õpilast (ei nõustu üldse ja pigem ei nõustu).

5. ARUTELU

Käesoleva töö eesmärgiks oli selgitada põhikooli õpilaste arvamused hindamisest kehalises kasvatuses. Töös kasutati kvalitatiivset ning kvantitatiivset uurimismeetodit, mis andis võimaluse uurida probleemi sügavuti ja põhjalikult.

Õpilaste arvates on hindamise eesmärk kontrollida oskusi ning võimeid. Selline või sarnane vastus oli kõige populaarsem. Teadmiste ja oskuste kontrollime on kokkuvõtliku hindamise üks eesmärke (National Forum, 2017; OECD/CERI 2008; Lopez-Pastor et al. 2012).

Fookusgrupi uuringust selgus, et hindamine tekitab õpilastes pigem positiivseid kui negatiivseid tundeid. Tundub, et see on tänu sellele, et kehalises kasvatuses on väga lihtne saada head hinnet või arvestust. Õpilased väitsid, et kehalise kasvatus tunnid tuleb vaid korralikult kaasa teha. Ka Rootsisis teostatud uuringud näitavad, et nõudmised on madalad ning aine läbimiseks tuleb vaid tunnis kohal olla (Tholin, 2006). Käesolevas uuringus selgus ka, et negatiivsed emotsioonid tulenevad pigem sellest, kui õpilane ei tea, mille eest ta hakkab tunnis hinnet saama. Seesugust teadmatust oleks hea vältida ning selgitada õpilastele juba perioodi alguses, mille eest nad hakkavad hinneid saama.

Arvestades, seda kui palju on välismaa kirjanduses toodud näiteid ebaadekvaatsest hindamisest (Lopez-Pastor et al. 2012, Baghurst, 2013), kus hinnet võib mõjutada vastav riietus, võib öelda, et Eesti õpetajad riietust hindamisel ei arvesta. Pigem on kombeks panna riie puudumise eest märkus või alandada hoolsuse hinnet. Õpilastele võiks soovitada, et sobiv riietus aitab kaasa õige tehnika õppimisel ja võimete arendamisel (Baghurst, 2013), ehk aitab see õpilasel väärtustada vastava riietuse tähtsust kehalise kasvatus tunnis.

Antud töö raames tehtud uuring näitas, et kehalise kasvatus hinnet ei mõjuta ka käitumine ega hoolsus. Fookusgrupiintervjuus rääkisid õpilased, et käitumist ning hoolsust hinnatakse eraldi hindena. Samas näitas kvantitatiivne uuring, et käitumist ja hoolsust ikkagi hinnatakse. Antud töö autor arvab, et see tulemus võib tähendada perioodi lõpus olevat kokkuvõtlikku hindamist, kus aineõpetajad hindavad õpilaste käitumist ning hoolsust eraldi hindena.

Baghurst (2013) kritiseeris oma artiklis tugevalt õpetajaid, kes hindavad õpilasi aktiivsuse ja pingutuse eest. Ta selgitas, et nii võib tekkida olukord, kus tunnis pingutanud, kuid oskust omandamata jätnud õpilane võib saada parema hinne, kui erilise pingutuseta sooritatud oskuse omandanud õpilane. Emeljanovas (2015) ja teised näitasid, kui pingutuse ja aktiivsuse hindamine täielikult välja jätta, võib täiskasvanuna liikumise ja spordi tegemise vastu motivatsioon täielikult kaduda. Käesolevas kvalitatiivses uuringus selgus, et pingutust arvestatakse hindelise töö juures. Aktiivsuse eest pannakse mitteametlik hinne, kui õpilane

kaasa ei tee. Kvantitatiivses uuringus selgus, et õpetajad ikkagi hindavad kõige rohkem tunnis osalemise aktiivsust, eelmise tulemuse parandamist, pingutust ja spordivõistlusest osalemist. Kõige vähem hinnatakse populaarsus ja riietumist.

Ka õpilastele on oluline, et neid hinnataks pingutuse, aktiivsuse, tulemuste parandamiste ja spordivõistlusest osalemise eest. Kõige vähem soovivad nad saada hinnet populaarsuse ja riiete vahetamise eest. Sarnaseid tulemusi näitas nii Eestis teostatud uuring (Jalakas, 2011), kus selgus, et õpilaste arvates tuleks hinnata arengut, tunnist osavõttu ning aktiivsust, kui ka Ameerika Ühendriikides (Zhu, 2015), kus kõige vähem sooviti saada hinnet sportlikkuse ning populaarsuse eest ning kõige rohkem aktiivsuse, teadmiste ning käitumise eest.

Nii fookusgrupi kui ka kvantitatiivsest uuringust selgub, et teadmiste eest pigem hindeid ei panda. Samuti ei pea ka õpilased teadmisi oluliseks.

Kehalises kasvatuses saan hindeid teadmiste eest – sellega nõustusid täielikult vaid 23 õpilast ehk 8,8% vastanutest (pigem nõus oli 35 õpilast ehk 13,4%).

Mulle on oluline, et saaksin kehalises kasvatuses hindeid teadmiste eest – sellega nõustusid täielikult 30 õpilast ehk 11,5% (pigem nõus oli 45 õpilast ehk 17,2%). See näitab, et õpilased oleksid justkui valmis rohkem teadmiste eest hindeid saama, seega ka rohkem tunnis teadmisi saama. Fookusgrupi uuring näitas, et teadmiste janu kasvab vanusega. Kuuenda klassi õpilased panid teadmised hindamiselementide pingereas kuuendale kohale. Kaheksandike seas leidis päris mitu õpilast, kes pani teadmised kolmandale, neljandale ja viiendale kohale.

Teadmistejanu kajastab ka järgmine väide, mida küsiti 262 õpilase käest.

Mulle on oluline, et saaksin kehalises kasvatuses hindeid millegi uue õppimise või omandamise eest – 84 õpilast (32,1%) nõustusid täielikult ning 81 õpilast (30,9%) pigem nõustusid.

Kehalises kasvatuses saan hindeid selle eest, kui olen midagi uut õppinud või omandanud – täielikult või pigem nõustusid vastavalt 48 (18,3%) ja 64 (24,4%) õpilast. See tulemus näitab samuti suuremat valmisolekut millegi uue õppimiseks.

Eesti põhikooli riiklik õppekava näeb aga ette, et õpilane omab teadmisi iseseisvaks liikumiseks ja spordi harrastamiseks (Põhikooli riiklik õppekava, 2011). Rootsi Kuningriigi õppekavva kuuluvad ka teadmised kehalise aktiivsuse mõjust psüühilisele ja füüsilisele heaolule (Skolverket, 2011).

Õpilased kiidavad õpetajaid positiivse, konstruktiivse ja motiveeriva tagasiside eest. Fookusgrupi uuringust selgus, et tagasiside, mida antakse soorituse ajal või soorituse järel motiveerib õpilasi kõige enam ennast arendama ja pingutama. Samuti leidsid õpilased, et

seesugune tagasiside aitab oma oskusi ja võimeid parandada. Ka kvantitatiivses uuringus tuli välja, et 80,5% vastanutest (211) saavad tunnis suulist tagasisidet. 2018. aastal Rootsis tehtud sarnast kvalitatiivset meetodit kasutatud uuringus ütles üks õpilane, et õppimise alguses ei ole vigu ning saab anda ainult positiivset tagasisidet. Siis on aega areneda, muuta ning õppida. Samuti mainis sama õpilane, et tagasisidet pole mõtet anda perioodi lõpus (Tolgfors, 2018).

Graham (1992) soovib kasutada spetsiifilist tagasisidet, mis annab informatsiooni selle kohta, kuidas õpilane oskust sooritas. Kui tagasiside aitab õpilast antud sooritust parandada, siis tuleb õpetajal vältida järgmise tehnilise vea tagasisidestamist. Selle asemel tuleb parandatud vea eest õpilast tunnustada (Siedentop, Tannehill, 2000a).

Küsitluses selgus, et 55% uuringus osalenud õpilastest, on enda oskusi ja võimeid õpetaja suunamisel analüüsinud. Fookusgrupi intervjuus selgitasid lapsed, et on liikumispäeviku abil üksteist hinnanud. Samuti on osad õpilased oma kehaliste võimete kohta käivaid andmeid sisestanud testitavasse interneti-platvormi. Lisaks tulemuste sisestamisele, pidid õpilased oma tulemusele hinnangut andma.

Kuna õpilastel ei ole võimalik saada pidevat tagasisidet õpetajalt, on oluline, et õpilased õpiksid enda oskusi ise analüüsima. Samuti aitab vastastikune hindamine soorituse parandamisele. Õpilastele tuleb õpetada, mida ning kuidas jälgida ning kuidas anda üksteisele tagasisidet. Samuti peavad õpilased teadma, et antav tagasiside on oluline oskuste õppimiseks ning soorituse parandamiseks (Siedentop, Tannehill, 2000b).

Vastupidiselt küsimustiku tulemustele, kus enamus vastajad olid nõus hinnete motiveeriva mõjuga, selgus fookusgrupi uuringust, et hinded nii palju ei motiveeri. Väidetavalt seisneb põhjus selles, et hinne ei näita, mida õpilane tegi valesti või õigesti. Samuti ei pruugi e-päevikusse jäetud kommentaar õpilast palju aidata, sest selle aja peale, kui õpetaja jõuab arvutini, on mõte juba meelest läinud.

Uuringud näitavad, et kahjuks ei ole Eesti laste liikumisaktiivsus piisav (Konstabel et al., 2014; Tartu Ülikool, 2018). Vähene aktiivsus on aga seotud paljude tervise probleemidega nagu näiteks ülekaal, diabeet, vähk, insult ja paljud teised (Booth et al., 2012). Donovan ja teised (2015) väidavad, et õpilaste suhtumine kehalisesse kasvatusesse on seotud kehalise aktiivsusega väljaspool kooliaega. Käesolev uuring on olulise tähtsusega just seepärast, et aru saada, mida õpilased arvavad hindamisest kehalises kasvatuses. Seesugune mõistmine annab õpetajatel võimaluse hinnata ning anda tagasisidet õpilast motiveerival moel ja seekaudu toetada oskuste ja teadmiste omandamist iseseisvaks liikumisharrastuseks.

Käesolev töö võimaldab vaadata hindamisele kehalises kasvatuses õpilaste vaatest ja selgitada, kuidas nad mõistavad hindamise eesmärki ja hinde rolli õppeprotsessis. Töö tugevuseks võib nimetada kahe uurimismeetodi valikut. Kvalitatiivne uurimismeetod andis probleemi sügavamalt mõista. Gaižauskaité (2012) selgitab, et seesugune meetod võimaldab tekitada grupi sisest diskussiooni, mida küsimustik ning individuaalne intervjuu ei võimalda. Optimaalne rühma suurus ning piisav aeg intervjuu läbiviimiseks on olulise tähtsusega. Wilson'i (2012) soovitus järgi sai rühma võetud kuus kuni kümme õpilast. Samuti soovitas ta, et intervjuu kestaks üks kuni kaks tundi. Antud uuringu autor pidi arvestama aga ajalise limiidiga – intervjuu oli võimalik läbi viia ühe akadeemilise tunni jooksul. Pilootintervjuu andis kinnitust, et küsimuste arv oli 45-minutilise intervjuu jaoks optimaalne.

Antud tööd täiustas ka suure valimiga küsimustik, mis andis ülevaatlíkuma ja laiema pildi olukorrast hindamises.

Samas olid uurimisrühmaks kolme Tartu põhikooli õpilased, mis seab piirangud üldistavate järelduste tegemiseks. Seega vajaks hindamine nii õpilaste kui õpetajate vaatest edasist ja laiapõhjalisemat uurimist.

6. JÄRELDUSED

Käesoleva töö uuringute põhjal tehti järgnevad järeldused:

- Õpilased peavad peamiselt hindamise eesmärgiks kehalises kasvatuses teada saamist, kui hästi õpilane midagi teeb, tuues välja ka mitmeid teisi põhjendusi nagu võrdlemine, motiveerimine, arenemine.
- Hindamine kehalises kasvatuses tekitab õpilastes nii positiivseid kui ka negatiivseid tundeid, tuues välja, et ärevust tekitab, kui ei tea, mida hakatakse hindama.
- Kuuenda klassi õpilased tunnetasid rohkem uue õppimise ja hinnete vahelist seost, kuid kõige rohkem saadi hindeid tunnis osalemise aktiivsuse, pingutuse ning enda eelmise tulemuse parandamise eest.
- Õpilase peavad oluliseks, et kehalises kasvatuses hinnatakse tunnis osalemise aktiivsust, pingutust, tulemuse parandamist ja millegi uue õppimist.
- Peamiselt saavad õpilased tunnis üldist positiivset tagasisidet ja peavad individuaalset tagasisidet oluliseks.
- Sõltuvalt õpilastest, hindamine kas motiveerib või ei motiveeri.
- Õpilaste arvates on hindamismeetoditena kasutatud kehalises kasvatuses eneseanalüüsi, üksteise vaatlemist ja tagasiside andmist kasutatud vähe.

7. KASUTATUD KIRJANDUS

1. Baghurst T. How Physical Education Teachers Undermine the Profession by Grading Effort and Participation. Oklahoma Association of Health, Physical Education, Recreation, and Dance 2013; 50(3): 51-55.
2. Baghurst T. Assessment of effort and participation in physical education. Physical Educator 2014; 71(3): 505-514.
3. Booth F. W., Roberts C. K., Laye M. J. Lack of exercise is a major cause of chronic diseases. Comprehensive Physiology 2012; 2(2): 1143-1211.
4. Donovan CB, Mercier K, Phillips SR. Investigating Attitudes toward physical education: validation across two instruments. Measurement in Physical Education and Exercise Science 2015; 19: 91-98.
5. EKKL. Kehalise kasvatuse õpetamise võimalikkusest Eesti koolides. 2004.
6. Emeljanovas A., Malinauskas R., Valantine I., Hardman K. The relationship between the assessment system in physical education in the former Soviet State of Lithuania and physical activity levels of adults. Kinesiology 2015; 47(2): 242-252.
7. Frömel K., Vašíčková J., Svozil Z., Chmelík F., Skalík F., Groffík D. Secular trends in pupils' assessments of physical education lessons in regard to their self-perception of physical fitness across the educational systems of Czech Republic and Poland. European Physical Education Review 2014; 20(2): 145-164.
8. Gaižauskaitė I. The use of focus group method in social work research. Socialinis Darbas 2012; 11(1): 19-30.
9. Graham G., Providing Feedback. In: Bump L. A., Wright J. P., eds. Teaching Children Physical Education: Becoming a Master Teacher. Champaign: Human Kinetics Books; 1992, 117-125.
10. Jalakas I. Kehalise kasvatuse hindamisest Eesti üldhariduslikes gümnaasiumides. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikooli Terviseteaduste ja Spordi Instituut; 2011.
11. Jürimäe M., Kärner A., Tiisvelt L. Sissejuhatus. In: Kärner A., Jürimäe M., eds. Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus; 2014a, 5-6.

12. Jürimäe M., Kärner A., Tiisvelt L. Õppimist toetav hindamine. In: Kärner A., Jürimäe M., eds. Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine. Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus; 2014b, 68-84.
13. Konstabel K., Veidebaum T., Verbestel V., Moreno L. A., Bammann K., Tornaritis M., Eiben G., Molnar D., Siani A., Sprengeler O., Wirsik N., Ahrens W., Pitsiladis Y. Objectively measured physical activity in European Children: the IDEFICS study. *International Journal of Obesity* 2014; 38: 135-143.
14. Leirhaug P. E. Exploring the relationship between student grades and assessment for learning in Norwegian physical education. *European Physical Education Review* 2016; 22(3): 298-314.
15. Lopez-Pastor VM, Kirk D, Lorente-Catalan E, MacPhail A, Macdonald D. Alternative assessment in physical education: a review of international literature. *Sport, Education and Society* 2012; 18(1): 57-76.
16. Mawer M. Assessment of pupil progress. In: Perrott E., eds. *The Effective Teaching of Physical Education*. Harlow: Longman Education Limited; 1995, 229-249.
17. Mintah J. K. Authentic Assessment in Physical Education: Prevalence of Use and Perceived Impact on Students' Self-Concept, Motivation, and Skill Achievement. *Measurement in Physical Education and Exercise Science* 2003; 7(3): 161-174.
18. National Forum for the Enhancement of Teaching and Learning in Higher Education. Expanding our Understanding of Assessment and Feedback in Irish Higher Education. In *teachingandlearning.ie*, Published March 30, 2017, <https://www.teachingandlearning.ie/publication/expanding-our-understanding-of-assessment-and-feedback-in-irish-higher-education/>, 20.08.2018
19. OECD/CERI (Organisation for Economic Co-operation and Development/Centre for Educational Research and Innovation). Assessment for Learning. Formative Assessment. 2008. <http://www.oecd.org/site/educeri21st/40600533.pdf>, 24.10.2017.
20. Ontario Ministry of Education. Growing Success: Assessment, Evaluation, and Reporting in Ontario Schools. 2010. <http://www.edu.gov.on.ca/eng/policyfunding/growSuccess.pdf>, 29.04.2019.
21. Patton M. Q. Qualitative Interviewing. Qualitative Evaluation and Research Methods. Thousand Oaks: Sage Publications Inc; 1990, 277-368.

22. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, RT I 2010, 41, 240, 31.01.2018.
23. Põhikooli riiklik õppekava, RT I 2011, lisa 8, 05.05.2019.
24. Raudsepp L., Veskimets E., Vösaste A., Kaljurand A. Kehalise kasvatuse õpetamise tingimused ja olukord eesti koolides. Uuringu aruanne Eesti Vabariigi kultuuriministeeriumile. Spordikoolituse- ja Teabe Sihtasutus, 2008.
25. Redelius K., Hay P. J., Student views on criterion-referenced assessment and grading in Swedish physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy* 2012; 17(2): 211-225.
26. Siedentop D., Tannehill D. Generic Instructional Skills and Strategies. In: Sordi M., eds. *Developing Teaching Skills in Physical Education*. Mountain View: Mayfield Publishing Company; 2000a, 256-279.
27. Siedentop D., Tannehill D. Meaningful Assessment for Significant Learning Outcomes. In: Sordi M., eds. *Developing Teaching Skills in Physical Education*. Mountain View: Mayfield Publishing Company; 2000b, 177-214.
28. Skolverket. Physical education and health. Curriculum for compulsory school, preschool class, and school-age educare. 2011. Revised 2018. Skolverket: Stockholm. 05.05.2019.
29. Tartu Ülikool. Eesti laste ja noorte liikumisaktiivsuse tunnistus 2018. <http://www.liikumakutsuvkool.ee/wp-content/uploads/2018/10/LAT2018.pdf>, 05.05.2019
30. Tholin J. [To be able to make it in unfamiliar nature: a study about grade and grades criteria – historical conditions and implementation of a new system.] Att kunna klara sig i ökänd natur: en studie av betyg och betygskriteier – historiska betingelser och implementering av ett nytt system. Doctoral thesis. Borås: University of Borås, School of Education and Behavioural Science; 2006. (In Swedish)
31. Tolgfors B, Öhman M. The implications of assessment for learning in physical education and health. *European Physical Education Review* 2015; 1-17.
32. Tolgfors B. Different versions of assessment for learning in the subject of physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy* 2018; 23(3): 311-327.

33. Vikipeedia. Üleliiduline kehakultuurikompleks “Valmis tööks ja NSV Liidu kaitseks”, 2019,
https://et.wikipedia.org/wiki/Üleliiduline_kehakultuurikompleks_%22Valmis_töö_ks_ja_NSV_Liidu_kaitseks%22, 15.05.2019
34. Wilson V. Research Methods: Focus Groups. Evidence Based Library and Information Practice 2012; 11(1): 44-46.
35. Zhu X. Student perspectives of grading in physical education. European Physical Education Review 2015; 21(4): 409-420

LISAD

Lisa 1. Fookusgrupi intervjuu küsimused

I. Tutvustus ja intervjuu läbiviimise kord:

Meie tänane teema on hindamine kehalises kasvatuses. Tänase vestluse tulemustes ei kajastu teie nimesid.

Meie uuringu eesmärk on selgitada välja õpilaste arvamused ja kogemused hindamisest kehalises kasvatuses. Kuidas hindamine teid mõjutab, kui palju te oma hinnetest aru saate jne.

Mina suunan diskussiooni väidetega. Teie võite vabalt omavahel teema üle arutleda, sest siin ei ole valesid vastuseid. Oluline on, et saate vabalt öelda, mida Teie, õpilastena, tunnete ja arvate.

Lepime palun kokku, et te räägite ühekaupa ning et te omavahel ei vaidle, sest kõik arvamused on olulised.

II. Sissejuhatus ja sisse-elamine

Sissejuhatus : Palun nimetage kolm asja – oma eesnimi, lemmikhobi ja lemmiktoit

Jääsulataja: Mida teie arvate, miks pannakse üldse hindeid?

Jääsulataja: kui ma ütlen “hindamine kehalises kasvatuses”, siis mis tunded Sul sellega seoses tekivad? Pane kirja! Tee ring ümber kõige olulisemale! Kas tegemist on hea või halva tundega?

III. Küsimused ja väited

1. Õppeperioodi alguses peaks kehalise kasvatusõpetaja selgitama, mida sa kehalises kasvatuses õpid ja kuidas seda hinnatakse. Tooge näiteid, mida te olete õppinud!

Tooge näiteid, mille eest olete hindeid saanud (*Kas õpetaja hindas teie riietust, tunnis osalemise aktiivsust, korralikku käitumist, hoolsust, teie pingutusi tunnis, teie teadmisi, teie kehalist vormi või sportlikkust*)!

Mis on hindamise juures kõige olulisem õpetaja meelest? Mis on teie arvates kõige olulisem? Pane pingeritta, mida pead oluliseks hindamisel: *riietust, tunnis osalemise aktiivsust, korralikku käitumist, hoolsust, teie pingutusi tunnis, teie teadmisi, teie kehalist vormi või sportlikkust, õpilase populaarsus*

2. Millist tagasisidet kasutab õpetaja veel peale hindamise? Kui sa õpid ja harjutad, millist tagasisidet sa oled õpetajalt selle kohta tunnis saanud? Too näide, kuidas ta seda ütleb!

3. Kas sa oled ka ise ennast kehalises kasvatuses õpetaja suunamisel hinnanud või ennast analüüsinud? Too näiteid!
4. Kas olete andnud üksteisele kehalise kasvatus tunnis tagasisidet?
5. Kuidas Sa kommenteerid järgmisi väiteid:

Ma arvan, et hinded, mida olen kehalises saanud on olnud õiglased.

Hindamine aitab kaasa minu oskuste ja võimete parandamisele.

Hinded motiveerivad mind ennast arendama-pingutama

Mis paneb sind kehalise kasvatus tunnis rohkem pingutama – hinded või see, et näed paranevaid oskusi?

IV. Lõpetav osa

Aitäh kõikidele osalejatele. Teie arvamusi oli väga huvitav kuulata. Lõpetuseks tahaksin veel teada, milline on Sinu meelest tore kehalise kasvatus tund.

Kas teile meeldib kehalise kasvatus tund (mitmendal kohal oleks see, kui teeksite õppeainete pingerea)?

Lisa 2. Kvantitatiivse uuringu statistika

Tabel 2. Osalenud õpilaste vanus.

Vanus	Osalenud õpilased
12-aastased	13% (34)
13-aastased	17,6% (46)
14-aastased	25,6% (67)
15-aastased	32,1% (84)
16-aastased	11,8% (31)

Tabel 3. Õpilaste sugu.

Sugu	Osalenud õpilased
Mees	43,9% (115)
Naine	56,1% (147)

Tabel 4. Osalenud õpilaste jagunemine koolide kaupa.

Kool	Osalenud õpilased
Tartu kool nr 1.	10,7% (28)
Tartu kool nr 2.	46,2% (121)
Tartu kool nr 3.	43,1% (113)

Tabel 5. Osalenud õpilaste jagunemine klasside kaupa.

Klass	Osalenud õpilased
6. klass	56 õpilast (21,4%)
7. klass	45 õpilast (17,2%)
8. klass	72 õpilast (27,5%)
9. klass	83 õpilast (34%)

Tabel 6. Õpilaste vastused küsimusele: kehalise kasvatuse tunnis hinnatakse mind järgnevalt:

Hindamisviis	Osalenud õpilased
Eristav – hinnetega 1-5	50,8% (133)
Eristav – tähtedega A-F	1,5% (4)
Mitteeristav (arvestatud või mittearvestatud)	47,3% (124)
Muu	Ei panda hindeid 0,4% (1)

Tabel 7. Õpilaste vastused küsimusele: lisaks hindele või arvestusele saan õpetajalt lisainformatsiooni enda oskuste ja teadmiste kohta (märgi kõik sobivad):

Lisainformatsiooni allikas	Õpilaste arv
E-päeviku kaudu (nt Stuudium või E-kool)	50,4% (132)
Tunnis suuliselt	80,5% (211)
Ei saa lisainformatsiooni	8% (21)
Muu	0%

Tabel 8. Õpilaste vastused väitele: Tean kehalise kasvatuse perioodi (veerandi, trimestri) alguses, mille eest ma hakkan hindeid saama.

Ei nõustu üldse	Pigem ei nõustu	Natukene nõustun/natuke ei nõustu	Pigem nõustun	Nõustun täielikult
7,3% (19)	14,9%(39)	21% (55)	38,2% (100)	18,7% (49)

Tabel 9. Õpilaste vastused järgnevatele väidetele.

Kehalises kasvatuses saan hindeid...	Ei nõustu üldse	Pigem nõustu	ei Natukene nõustun/natuke ei nõustu	Pigem nõustun	Nõustun täielikult
oskuste (nt kui hästi põrgatan palli) eest.	10,7% (28)	15,3% (40)	22,5% (59)	28,2% (74)	23,3%(61)
teadmiste eest.	24,8% (65)	31,7% (83)	21,4% (56)	13,4% (35)	8,8% (23)
tunnis osalemise aktiivsuse eest.	3,1% (8)	5,0% (13)	13,4% (35)	26,3% (69)	52,3% (137)
Selle eest, kui olen midagi uut õppinud/ omandanud.	11,5% (30)	21,4% (56)	24,4% (64)	24,4% (64)	18,3% (48)
Enda eelmise tulemuse parandamise eest.	3,4% (9)	8,8% (23)	13,4% (35)	29,4% (77)	45% (118)
Spordivõistluse osalemise eest.	7,3% (19)	9,5% (25)	16,8%(44)	23,7% (62)	42,7% (112)
Riiete vahetamise eest.	58,8% (154)	17,2% (45)	12,6% (33)	7,6% (20)	3,8% (10)
Selle eest, et olen sportlik õpilane.	26,0% (68)	24,8% (65)	23,7% (62)	16,4% (43)	9,2% (24)
Selle eest, et olen klassis populaarne	80,5% (211)	13,0% (34)	3,1% (8)	1,9% (5)	1,5% (4)
Korraliku käitumise eest.	11,8% (31)	16,4% (43)	26,7% (70)	25,2% (66)	19,8% (52)
Hea hoolsuse eest.	15,3% (40)	13,7% (36)	26,0% (68)	24,4% (64)	20,6% (54)
Selle eest, kui aktiivne ma olen tunnis.	3,4% (9)	7,6% (20)	15,3% (40)	29,0% (76)	44,7% (117)

Tabel 10. Õpilaste vastused järgnevatele väidetele.

Mulle on oluline, et saaksin kehalises kasvatuses hindeid...	Ei nõustu üldse	Pigem nõustu	ei Natukene nõustun/natuke ei nõustu	Pigem nõustun	Nõustun täielikult
...oskuste eest.	8,0% (21)	10,7% (28)	18,7% (49)	31,7% (83)	30,9% (81)
...teadmiste eest.	17,6% (46)	26,0% (68)	27,9% (73)	17,2% (45)	11,5% (30)
...pingutamise eest.	1,9% (5)	4,2% (11)	12,6% (33)	32,1% (84)	49,2% (129)
...millegi uue õppimise või omandamise eest.	6,1% (16)	9,9% (26)	21,0% (55)	30,9% (81)	32,1% (84)
...tulemuse parandamise eest.	2,7% (7)	3,1% (8)	17,9% (47)	28,2% (74)	48,1% (126)
...spordivõistluse osalemise eest.	5,3% (14)	8,8% (23)	22,5% (59)	24,4% (64)	38,9% (102)
...riiete vahetamise eest.	57,3% (150)	14,5% (38)	17,6% (46)	7,3% (19)	3,4% (9)
...oma sportliku vormi eest.	40,5% (106)	21,8% (57)	20,2% (53)	9,2% (24)	8,4% (22)
...populaarsuse eest klassis.	86,6% (227)	8,4% (22)	3,8% (10)	0,4% (1)	0,8% (2)
...oma käitumise eest.	13,4% (35)	13,0% (34)	25,2% (66)	29,8% (78)	18,7% (49)
...oma hoolsuse eest.	13,0% (34)	11,8% (31)	21,8% (57)	30,9% (81)	22,5% (59)
...tunnis osalemise aktiivsuse eest.	2,7% (7)	4,6% (12)	13,0% (34)	29,4% (77)	50,4% (132)

Tabel 11. Õpilaste vastused järgnevatele väidetele.

Kehalises kasvatuses olen...	Ei nõustu üldse	Pigem nõustu	ei	Natukene nõustun/natuke ei nõustu	Pigem nõustun	Nõustun täielikult
...analüüsinud enda oskuseid ja võimeid õpetaja juhendamisel.	4,2% (11)	12,2% (32)		28,6% (75)	30,2% (79)	24,8% (65)
...andnud tagasisidet kaaslasele tema oskuste või soorituse kohta.	8,4% (22)	20,2% (53)		30,5% (80)	26,7% (70)	14,1% (37)
...saanud kaaslasele tagasisidet enda oskuste või soorituse kohta.	10,7% (28)	17,2% (45)		31,3% (82)	23,3% (61)	17,6% (46)
...saanud õpetajalt tagasisidet enda oskuste või soorituse kohta.	2,3% (6)	5,0% (13)		14,1% (37)	32,8% (86)	45,8% (120)

Tabel 12. Õpilaste vastused järgnevatele väidetele.

Väide:	Ei üldse	nõustu	Pigem nõustu	ei	Natukene nõustun/ natuke nõustu	ei	Pigem nõustun	Nõustun täielikult
Kehalises kasvatuses on kontrollitud ka teadmisi ja olen saanud selle eest hinde.	33,6% (88)		32,8% (86)		17,6% (46)		8,8% (23)	7,3% (19)
Teadmisi on kontrollitud suuliselt.	25,6% (67)		21,0% (55)		22,1% (58)		18,7% (49)	12,6% (33)
Teadmisi on kontrollitud kirjalikult (nt kontrolltöö).	72,1 (189)		15,6% (41)		8,0% (21)		1,5% (4)	2,7% (7)

Tabel 13. Õpilaste vastused järgnevatele väidetele.

Väide:	Ei üldse	nõustu	Pigem nõustu	ei	Natukene nõustun/ natuke nõustu	Pigem nõustun	Nõustun täielikult
Hinded, mida olen kehalise kasvatuse tunnis saanud, on olnud õiglased.	0,8% (2)		2,3% (6)		13,0% (34)	26,0% (68)	59,9% (157)
Saan alati aru, mida hinnatakse.	1,9% (5)		2,3% (6)		13,4% (35)	31,3% (82)	51,1% (134)
Hindamine motiveerib mind oskusi arendama.	10,7% (28)		9,9% (26)		25,2% (66)	27,1% (71)	27,1% (71)
Hindamine motiveerib mind arendama kehalisi võimeid.	11,1% (29)		14,9% (39)		20,2% (53)	27,9% (73)	26,0% (68)
Hindamine paneb mind pingutama.	9,9% (26)		12,2% (32)		21,4% (56)	28,2% (74)	28,2% (74)
Hinded ei motiveeri mind kehalises tegevuses paremaks saama.	30,2% (79)		22,5% (59)		21,0% (55)	11,1% (29)	15,3% (40)

Tabel 14. Õpilaste vastused küsimustiku avatud küsimusele⁴

Õpilase kommentaar:

- *Osad õpetajad hindavad veidi ebaõiglaselt (nt hindavad kõige kõrgemate tulemustega lapsega võrreldes)*
 - *Hinded ei motiveeri mind. Mind motiveerivad teised asjad kehalises paremaks saamiseks. Kuigi hinded on vajalikud.*
 - *Arvan, et hindamine kehalises kasvatuses võiks olla paindlikum, mitte nii nagu praegu, et õpilane peab näiteks nii palju meetreid nii kiiresti jooksmas ja kui ei jookse (või ei paranda eelneva aasta aega) on mitteamvestatud. Samuti võiksid õpetajad tegeleda õpilastega individuaalsemalt, kuulata midagi keegi teha tahab.*
 - *Mina olen väga rahul hindamismeetoditega.*
 - *Minu arvates on osad arvestuslikud ülesanded teatud õpilastele eelistega, nt akrobaatikakava on lihtne iluvõimlejate jaoks, aga raskem nende jaoks kes ei tegele selle spordialaga. Arvestused võiksid küll olla, aga mitte nii rangelt, et peab sooritama kindla arvu või aja. Arvestus peaks olema õpilastele endale, et enda võimeid teada saada.*
 - *Võiks hinnata lihtsamate harjutustega millel ei ole aega.*
 - *Hindeid võiks mitte olla.*
 - *Mulle ei meeldi, et on AR või MA. Ma tahaksin, et oleks nagu teistes tundides A-F*
 - *Arvestuslik süsteem aitaks ehk pingutamisele kaasa*
 - *Võiks olla arvestatud ja mitteamvestatud*
 - *Hindamine peaks olema arvestuslik! (arvestatud/mitteamvestatud)*
 - *hinded ei huvita, tulemused huvitavad*
 - *Hindamine pole väga nii oluline minu arust. Peaasi, et endal on hea tunne teha sooritusi kehalises kasvatuses*
 - *Suurepärane*
 - *Normaalne*
 - *Seda ei peaks hindama.*
 - *lihtne af. Ei pea eriti proovima ja saan viisi.*
 - *Õpetaja peab panema hinnet aktiivsuse eest.*
 - *Meid ei hinnata väga oskuste eest, vaid tunnis kaasa tegemise eest.*
 - *Mind hinnatakse auväärselt! :)*
 - *Hindamine võiks olla karmim nagu ikka mitu korda karmim, sest nii lihtsalt saadakse viisi.*
 - *Meil on arvestuslik töö ja kui selle normaalselt ära teed saad AR ehk arvestatud, kui ei tee saad MA ehk mitteamvestatud. Arvestuse saab nt selle eest, kui teed akrobaatika elementidest koosneva kava ja esitad seda või vahel ka käte-,köhu-ja seljalihaste tegemiste eest minutis.*
-

⁴ Õpilaste kirjaviis muutmata

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Leila Merilo,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose – Hindamine kehalises kasvatuses kolme Tartu põhikooli õpilaste vaates – mille juhendaja on kehalise kasvatusedidaktika lektor Maret Pihu (PhD), reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Leila Merilo

19.05.2019